

*Ai về qua đất Ninh Bình
Mà xem phong cảnh hữu tình nên thơ
Nước non non nước như mơ
Càng nhìn non nước càng ngơ ngẩn tình*
(Ca dao)

Các bạn có dịp đi ra Hà nội, lúc đi ngang qua thị xã Ninh Bình cũng nên dừng chân ghé lại thăm núi Non Nước, một thắng cảnh nổi tiếng của đất Hoa Lư cổ kính.

Núi Non Nước hay còn gọi là núi Dục Thúy nằm soi mình xuống dòng sông Vân Sàng, một chi lưu của sông Đáy, vừa thơ mộng vừa trữ tình, cho nên thường gọi "*Sông Vân, Núi Thúy*" để chỉ cảnh đẹp ở đây.

Căn cứ theo các nguồn sử liệu cũ, thì núi Dục Thúy thuở xa xưa chỉ là một hòn đảo nhỏ nằm gần cửa bể, thời nhà Trần và nhà Lê gọi là cửa Phúc Thành, thời nhà Nguyễn đổi thành Đại Ác rồi sau đó thành Đại An. Phúc Thành nay là Phúc An, là quê của ông Trương Hán Siêu, một nhà thơ tài danh mà cũng là một trọng thần nhà Trần.

Cũng theo Việt sử, thì Đinh Bộ Lĩnh ngày xưa đã dựa vào thế núi để tấn công sứ quân Phạm Phòng Át. Sau trận này, Đinh Bộ Lĩnh cho đổi tên núi thành "*Ngự Trấn Phòng Sơn*." Đến đời vua Lê Đại Hành lại đặt tên núi là Hổ Thành Sơn, sau đổi thành Bằng Sơn.

Thời nhà Trần, dưới con mắt của nhà thơ Trương Hán Siêu, núi Non Nước trông giống như con chim trả đang sà xuống tắm ở sông Vân Sàng cho nên ông đặt tên cho núi là Dục Thúy Sơn (dục: tắm; thúy : con chim trả). Còn dưới con mắt của dân gian, núi được gọi bằng cái tên "*NON NƯỚC*" vì trên non, dưới nước, rõ ràng như thế! Sang thời nhà Nguyễn, vua Thiệu Trị đã đổi tên núi thành "*HỒ THÀNH SƠN*"

Sách Đại Nam Nhất Thống Chí, một bộ sách địa lý của nhà Nguyễn soạn vào đời Tự Đức, có chép:

" Phía bắc núi có động, trong động có đặt đền thờ Tam Phủ, sườn núi có một tảng đá gần sông, có khắc ba chữ "Hám Giao đình", phía tây nam núi có đền thờ Sơn Tinh và Thủy Tinh, trên đỉnh có chùa, năm Minh Mạng thứ 2, khi đi Bắc tuần có sai dựng lầu ở trên núi."

Núi có ba mặt giáp sông Vân. Muốn lên núi phải leo lên mấy trăm bậc đá mới đến đỉnh. Đỉnh núi khá bằng phẳng và đây đó là những khối đá vôi nhô cao được quần quít nhiều loại dây leo rậm rạp. Nhìn từ xa, núi trông giống như một pháo đài cổ phế bỏ từ lâu. Đứng từ đỉnh , các bạn có thể phóng tầm mắt nhìn bao quát cả vùng kinh đô Hoa Lư, dòng sông Gián Khẩu lượng quanh xóm làng và các hang động đá vôi đầy thạch nhũ. Núi như muốn soi bóng nước và nước như muốn được vỗ chân non. Non nước, nước non quyện lấy nhau từ bao vạn kỷ...

Trên vách núi còn có khắc vô số bài thơ của các vua chúa, thi nhân tên tuổi xưa nay. Đặc biệt nhất là ở sườn núi bên tay phải của lối đi lên có khắc bài ký của Trương Hán Siêu, làm từ năm 1343, bên cạnh đó có khắc chữ "Vũ trụ di lai" rất lớn và chữ còn rõ nét. "Vũ trụ di lai" là vũ trụ để lại cảnh đẹp cho trần thế. Có lẽ vì cảnh núi Dục Thúy thơ mộng dường ấy nên Trương Hán Siêu đã đến ở đây cho đến tận đời.

Ngày xưa, ở chân núi có dựng chùa Non Nước nhưng đến đời Gia Long thì di dời sang núi Cánh Diều. Năm 1001, nhà Lý có dựng trên núi tháp Linh Tế nhưng rồi bị đổ nát ngay sau đó.

Các vua Lê Đại Hành, vua Trần Thái Tông và vua Quang Trung từng đặt đại bản doanh ở đỉnh núi để kiểm soát con đường thủy từ ngã ba Non Nước lên tận vùng rừng núi Nho Quan, Gia Viễn sang tận Nam Định, kiểm soát đường thông ra biển và đường bo Bắc-Nam. Thời Pháp thuộc, tướng De Lattre De Tassigny cũng cho lập cứ điểm ở đỉnh Non Nước. Núi vừa là thắng cảnh nổi tiếng nhưng lại là cứ điểm lợi hại về mặt phòng ngự và tấn công.

Núi Non Nước nhô hẳn một phần trên dòng sông Vân, tạo thành một mái vòm thiên nhiên kiên cố và đẹp mắt, che rợp một khoảng sông nước trong xanh. Chính cái hiên "trời cho" ấy là chỗ dừng chân trú nắng, che mưa của bao ghe thuyền xuôi ngược trên sông Vân.

Cũng vì thiên nhiên thơ mộng hữu tình mà khách làng thơ thường đến đây ngâm vịnh thơ văn.

Nổi tiếng như bài "*Đề Dục Thúy Sơn*" của vua Lê Thánh Tông:

*" Dục Thúy bên sông khúc uốn ba
Núi cao chót vót vẻ nguy nga
Chùa xưa tìm thấy, qua luồng gió
Bia cũ xem xong dưới bóng tà..."*

(Trích Hoàng Việt thi tuyển)

Hay bài "*Viếng núi Dục Thúy*" của Đông Viên Phạm Huy Toại:

*Trải mấy tang thương cảnh vẫn xinh
Một dòng nước biết bạc non xanh
Chênh vênh trái núi trôi trên vũng
Uốn éo dòng sông lượn dưới thành...*

Hoặc bài "*Núi Non Nước*" của nhà thơ Nguyễn Đình Giác:

*Một hòn trơ đứng vững Vân Sàng
Hỏi núi chờ ai mấy nắng sương
Uốn éo ven thành ba mặt sóng
Phá tan cửa động một chùa hang...*

Và, còn nhiều nữa nhưng làm sao nêu hết ra đây được! Ngày nay, núi Non Nước đã trở thành một thắng cảnh đẹp, nên thơ và hữu tình.

Côn Giang